

Tusculum

2017
SOLIN-10/1

Tusculum
10/1

Solin, 2017.

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Špiro Žižić

Urednik

Marko Matijević

Nakladnički savjet

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Josip Dukić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić
Ivica Žižić

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Tisak

Suton Graf Zagreb

Za tiskaru

Tihomir Kujundžić

Naklada

500 primjeraka

Časopis je uvršten u podatkovne baze: ESCI (Emerging Sources Citation Index), DOAJ (Directory of Open Access Journals), AWOL (The Ancient World Online), Hrčak (Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske).

Izdavanje časopisa novčano podupiru Grad Solin i Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

10/1

Solin, 2017.

Sadržaj

- 7 – 17** Dražen Maršić **Studije o isejskoj carskoj skupini (I) - Cirijak iz Ankone, Issa i Providentia Augusta**
- 19 – 28** Andreja Nađander – Nenad Cambi **Ženski kasnoantoninski portret otkriven na trasi plinovoda u Solinu**
- 29 – 38** Ivo Donelli **Konzervatorski radovi na antičkoj mramornoj glavi iz Radićeve ulice**
- 39 – 55** Dino Demicheli – Ana Demicheli **Počasna baza za kip cara Karakale iz Salone – prenamjena, spajanje i novo čitanje**
- 57 – 69** Ivan Matijević **Neobjavljeni natpisi iz Salone (II)**
- 71 – 94** Arsen Duplančić ***Membra disiecta* jednoga salonitanskog mauzoleja**
- 95 – 123** Mirko Jankov **Pjevana štenja u bogoslužnoj praksi župne crkve svetoga Martina biskupa u Vranjicu**
- 125 – 131** Josip Dukić – Bernard Dukić **Dopisivanje don Frane Bulića s rimskim studentom Antom Alfirevićem (1900. – 1902.)**
- 133 – 144** Marinko Mikelić – Nino Švonja **Izvori, bunari i česme u Vranjicu**
- 145 – 160** Blanka Matković **Prilog poznavanju povijesti grada Splita i okolice u poratnom razdoblju (1946. – 1947.): nepoznati detalji iz dosjea Frane Tente**
- 161** **Naputak suradnicima Tusculuma**

Josip Dukić – Bernard Dukić

Dopisivanje don Frane Bulića s rimskim studentom Antom Alfrevićem

(1900. – 1902.)

Josip Dukić
HR, 21000 Split
Katolički bogoslovni
fakultet u Splitu
Zrinsko-Frankopanska 19

Bernard Dukić
HR, 21000 Split
Benkovačka 9

Don Frane je bio arheolog, gimnazijski profesor, ravnatelj Arheološkoga muzeja u Splitu i konzervator. Neko vrijeme bio je i politički aktivan. Najviše vremena posvetio je istraživanju, proučavanju i predstavljanju salonitanske baštine. Napisao je nekoliko knjiga i članaka, a za svoj rad je dobio priznanja iz Hrvatske i svijeta. S druge strane, prema istraživanju dr. Slavka Kovačića, don Ante Alfrević početkom 20. stoljeća bio je filozofski i teološki najobrazovaniji svećenik Splitsko-makarske biskupije, ali i najdjelatniji na vjersko-crkvenom i raznim drugim poljima javnoga i kulturnoga života. Bio je istodobno sjemenišni odgojitelj, gimnazijski profesor, pisac i publicist, urednik časopisa, pokretač i vođa katoličkih organizacija, đачkih i drugih, među ostalim i promicatelj zadrugarstva u Dalmaciji. Namjera je autorâ u ovom radu analizirati četrnaest neobjavljenih Alfrevićevih pisama i dopisnica upućenih don Frani Buliću, datiranih od 30. svibnja 1900. do 24. travnja 1902., kada je Alfrević bio na studiju u Rimu. Pisma je Bulić zajedno s obilnom pisanom ostavštinom darovao biblioteci Centralnoga bogoslovnog sjemeništa u Splitu u kojemu je on dobio teološku izobrazbu (1865. – 1869.). Bibliotekom danas upravlja Katolički bogoslovni fakultet u Splitu.

Ključne riječi: don Frane Bulić, don Ante Alfrević, *Salona Christiana*, Kaštel Sućurac, Zagreb

UDK: 902 Bulić, F.
27-789.5 Alfrević, A. (044)

Pregledni članak
Primljeno: 29. srpnja 2017.

Don Frane Bulić i mladi Ante Alfrević

Riječ je o dvojici vrlo uglednih svećenika koji su, svaki na svoj način, svojim radom obilježili vrijeme u kojem su živjeli i djelovali. Ovaj rad je nastavak istraživanja odnosâ don Frane Bulića prema raznim osobama s kojima je bio povezan prijateljski i profesionalno. U dosadašnjim radovima rasvijetljen je, iako ne osobito detaljno, odnos don Frane prema don Ivanu Delalli,¹ don Mihovilu Baradi,² don Luki Jeliću,³ don Petru Kaeru,⁴ fra Ivanu Markoviću⁵ i Jozi Kljakoviću.⁶ Svi navedeni radovi nastali su uglavnom na temelju Bulićeve pisane ostavštine Centralnomu

bogoslovnom sjemeništu u Splitu u kojemu je on dobio teološku izobrazbu (1865. – 1869.), odnosno biblioteci Centralnoga bogoslovnog sjemeništa kojom danas upravlja Katolički bogoslovni fakultet u Splitu. Ovaj rad se temelji na četrnaest neobjavljenih Alfrevićevih pisama i dopisnica upućenih Buliću, a nalaze se u spomenutoj ostavštini.⁷ Dopisnice i pisma datiraju od 30. svibnja 1900. do 24. travnja 1902., kada je Alfrević bio na studiju u Rimu. Navedeni izvori nadopunjeni su jednim Alfrevićevim pismom don Luki Grgiću, jednim Grgićevim pismom

1 J. Dukić 2009c, str. 18-19; J. Dukić 2009e, str. 18-19.

2 J. Dukić 2009f, str. 20-21.

3 J. Dukić 2009g, str. 18-19.

4 J. Dukić 2010b, str. 18-19; J. Dukić 2010c, str. 18-19; J. Dukić 2010d, str. 205-220.

5 J. Dukić 2009d, str. 20-21.

6 J. Dukić 2009h, str. 18-19.

7 SC, III (1899-1900), br. 29, br. 32, br. 36, br. 38, br. 39, br. 48, br. (49), br. 64, br. 66; SC, IV (1901), br. 36, br. 51, br. 52, br. 61; SC, V (1902), br. 24.

ravnateljstvu Biskupskoga sjemeništa u Splitu i Zakladnim pismom don Ante Alfrevića. Pisma i Zakladno pismo čuvaju se u arhivu Nadbiskupskoga sjemeništa u Splitu, a datiraju u 1919. godinu,⁸ nakon što je don Ante zbog novonastale političke situacije odlučio napustiti Split u kojem je djelovao, preseliti se u Zagreb i postati član Družbe Isusove.

O životu i radu don Frane Bulića (Vranjic, 4. listopada 1846. – Zagreb, 29. srpnja 1934.), jednoga od najpoznatijih Hrvata u domovini i svijetu, kao i njegovoj vrlo vrijednoj ostavštini biblioteci Centralnoga bogoslovnog sjemeništa u Splitu, čitatelji mogu u sažetom obliku pročitati u članku J. Dukića *Salona Christiana – Pisana ostavština don Frane Bulića biblioteci Centralnoga bogoslovnog sjemeništa u Splitu*, objavljenom u ovom broju *Tusculuma*, ali i na drugim mjestima i bilo bi ih suvišno ponavljati. O don Anti Alfreviću (Kaštel Sućurac, 26. siječnja 1875. – Zagreb, 17. siječnja 1945.) objavljeno je znatno manje podataka pa je knjiga *Dr. Ante Alfrević (1875.-1945.). Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfrević, život i djelo«*, objavljena u Kaštelima godine 2016., od velike historiografske vrijednosti. U Zborniku je glavni urednik Tonči Burić prikupio šest radova. Prvi, najopsežniji, djelo je Slavka Kovačića i obiluje brojnim biografskim podacima, do tada uglavnom nepoznatima, iz Alfrevićeva života pa sve do njegova odlaska u Družbu Isusovu 1919. godine.⁹ Potom slijedi rad Ivana Šestaka o Alfreviću kao uredniku časopisa *Život*¹⁰ i Božidara Nagya o utjecaju Alfrevića na duhovni i intelektualni rast Ivana Merza.¹¹ Rad o Alfrevićevu romanu *Kroz trnje ovog svijeta* potpisuju Ivan Šestak i Eva Šibl,¹² dok se Želimir Bašić pozabavio doprinosom zajedničkom pokretu Alfrevića i drugih svećenika.¹³ Zbornik završava radom Tonča Burića u kojem on obrađuje Alfrevićevo zanimanje za arheologiju i objavljuje Alfrevićev kratki i neobjavljeni rad o starohrvatskoj crkvi sv. Jurja u Putalju.¹⁴

Alfrević je kao svećenički kandidat i klerik Splitsko-makarske biskupije svoje osmogodišnje gimnazijsko školovanje dovršio u Splitu u doba kad je njezinim uglednim profesorom i ravnatelj bio don Frane Bulić, koji mu je u

osmom razredu školske godine 1895./1896. predavao latinski jezik. Nakon uspješnoga završetka toga školovanja tadašnji ga je splitsko-makarski biskup Filip Franjo Nakić poslao u Rim¹⁵ u želji da se boraveći u jednom od dvaju tamošnjih najuglednijih kolegija Germanicum-Hungaricum ili Collegio Capranica što temeljitije pripremi za svećenički poziv, a na Papinskomu sveučilištu Gregoriana završi fakultete filozofski i teološki te postigne iz tih specijalizacija doktorate. Zahvaljujući prirodnoj nadarenosti i trudu oba je studija okrunio doktoratima, prvi 13. lipnja 1899., a drugi 9. srpnja 1902. Za svećenika je zaređen u rimskoj crkvi sv. Ivana Berchmansa 28. listopada 1901.¹⁶ Krajem ljeta 1902. vratio se u Split, gdje je pod okriljem biskupa Nakića razvio svestranu odgojiteljsku, nastavničku, uredničku, publicističku i organizatorsku djelatnost te došao na glas kao jedan od vodećih ljudi tada mladoga katoličkog pokreta u Hrvatskoj.¹⁷

Salonitanske i druge teme u pismima

Pisma, kao što je već rečeno, datiraju od 30. svibnja 1900. do 24. travnja 1902., a sačuvano ih je četrnaest u don Franinoj pisanoj ostavštini biblioteci Centralnoga bogoslovnog sjemeništa u Splitu.¹⁸ Nažalost, nedostaju pisma koja je don Frane uputio don Anti u Rim. Iako je riječ o zaista malom segmentu života dvojice svećenika, treba naglasiti da podatci iz tih pisama na najbolji način upotpunjuju njihove biografije.

Analiza pisama otkriva nam razne aspekte iz studentskoga života Ante Alfrevića, njegov gotovo prijateljski odnos s don Franom, zatim don Franino poznanstvo s brojnim znanstvenicima u Rimu, neke detalje oko uspostave Zavoda sv. Jeronima u Rimu, i na kraju neke važne detalje oko tada žučno raspravljanih pitanja o sv. Dujmu i drugim salonitanskim mučenicima, što je don Franu dovelo do crkvenoga sudskog spora koji je trajao nekoliko godina bez, koliko nam je poznato, izrečene konačne presude.

Višegodišnji boravak u Rimu omogućio je don Anti brojna poznanstva. Dana 27. svibnja 1901., pet mjeseci prije primanja svećeničkoga reda, susreo je s još petoricom

8 Nadbiskupsko sjemenište Split, *Zaklada dr. Ante Alfrevića*, sig. 3.7.22.

9 S. Kovačić 2016, str. 9-63.

10 I. Šestak 2016, str. 65-82.

11 B. Nagy 2016, str. 83-90.

12 I. Šestak – E. Šibl 2016, str. 91-103.

13 Ž. Bašić 2016, str. 105-115.

14 T. Burić 2016, str. 117-127.

15 S. Kovačić 2016, str. 23, bilj. 38.

16 S. Kovačić 2016, str. 34, bilj. 84.

17 S. Kovačić 2016, str. 41.

18 SC, III (1899-1900), br. 29, br. 32, br. 36, br. 38, br. 39, br. 48, br. (49), br. 64, br. 66; SC, IV (1901), br. 36, br. 51, br. 52, br. 61; SC, V (1902), br. 24.

Hrvata papu Lava XIII. koji je na njega ostavio vrlo pozitivan dojam. Često je svojim ali i drugim profesorima nosio knjige koje su slali don Frane ili splitski biskup Filip Franjo Nakić. Tako je ocu Bonaveniju¹⁹ u svibnju 1900. odnio studiju bolandista H. Delehayea,²⁰ vjerojatno *Santi dell'Istria e della Dalmazia*, objavljenu 1900. u splitskom časopisu *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, i radnju splitskoga kanonika Ivana Devića²¹ *Festeggiamo il nostro patrono San Doimo discepolo di S. Pietro, primo vescovo di Salona le cui sacre e venerate ossa riposano a Spalato*, objavljenu u Splitu 1900. godine.²² U dopisnici datiranoj u Rimu 28. listopada 1900. nalazimo podatak da je Alfrević predao Piju Franchiju²³ vjerojatno neke knjige i popis literature o salonitskim mučenicima. Franchi mu je obećao da će se tom temom pozabaviti kad se oslobodi brojnih obveza.²⁴ De Waalu²⁵ je preko Alfrevića 27. svibnja 1901. stigla od don Frane knjiga čiji naslov nije naveden u pismu, a koju je don Frane namijenio »za knjižnicu Campo Santo«, tj. rimskoga kolegija za studente njemačke narodnosti kojemu je taj poznati stručnjak za kršćansku arheologiju bio na čelu.²⁶ Nešto kasnije, 15. srpnja 1901., Alfrević je obavijestio don Franu da je predao određene knjige na razna mjesta.²⁷ Jednom prilikom don Frane je zamolio Alfrevića da u rimskim antikvarijatima pronađe antologijsko djelo Giovannija Battiste de Rossija²⁸ o mozaicima u rimskim crkvama. Riječ je o knjizi, objavljenoj u Rimu 1899., koja nosi naslov *Mosaici cristiani e saggi dei pavimenti delle chiese di Roma anteriori al secolo XV. Tavole cromo-litografiche con cenni storici e critici*. Alfrević se potužio don Frani 27. kolovoza 1900. da je našao djelo, ali mu prodavač ne želi prodati samo dva sveska, 13. i 14., u kojima se govori o mozaiku sv. Venancija, što je don Franu zanimalo.²⁹

Zahvaljujući ponajviše don Frani, Alfrević se za vrijeme studija, osim za filozofiju i teologiju, počeo zanimati i za arheologiju. Tako je 30. svibnja 1900. javio don Frani

da je slušao predavanje iz arheologije kod isusovca Bonavenija i obećao da će ga možda slušati i iduće godine.³⁰ U sljedećem pismu 14. lipnja 1900. Alfrević se čak upustio u ocjenu knjige I. Devića *Festeggiamo il nostro patrono San Doimo*, priznajući pritom don Frani da se bavi arheologijom »ali onako bez strukovna ili sistematična rada«, te da ga više zanima »umjetnost, književnost kršćanstva prvih vjekova«. U pismu Alfrević piše: »Pročitao sam onu radnju Devićevu. U istinu, sve njegove dokaze i odgovore na objekcije može se skupiti u jedan, t. j. da i tradicija vrijedi nešto. Nu i pri toj tvrdnji znao bi skolastički filozof reći: Distinguo! Ta tko bi nijekao tradiciju, koja nema u sebi ništa protuslovna, a i tko bi uzeo, da ruši svaku tradiciju jedino pomoću sumnje? Mislim da ste Vi toga mnijenja. Znam da je tako govorio i O. Grisar, koji je takodjer mnogo porušio krivih tradicija.

O. Bonavenio odgovorio je Biskupu, da ipak nešto vrijedi i tradicija. Dvojim, da je mogao O. Bonavenio suditi objektivno, jer je na brzu ruku pročitao, a i to samo Devićevu knjižicu i O. Delehaya. Stoga, ako biste mi poslali Devićevu brošuru, zamolit ću ili O. Bonaveniu ili O. Grisara ili koga drugog, da napišu svoj sud o tome.

Ja vam se bavim arheologijom ali onako bez strukovna ili sistematična rada, već me više zanima n. p. život umjetnost, književnost kršćanstva prvih vjekova.«³¹

O Alfrevićevu doprinosu arheologiji pisao je Tonči Burić, o čemu smo u ovom radu već nešto rekli.³²

Nešto kasnije, 8. rujna 1900., Alfrević je potvrdio s čuđenjem don Frani da je primio Devićevu drugu knjigu: »Primio sam onu 'apologiju'. Takova znanstvenog razpravljanja još ne vidjeh!« Riječ je o drugoj Devićevoj knjizi, također objavljenoj u Splitu 1900., sličnog naslova *Apologia del 'Festeggiamo il nostro patrono S. Doimo discepolo di S. Pietro, primo vescovo di Salona le cui sacre e venerate ossa riposano a Spalato'*.³³

19 Bonavenia Giuseppe, talijanski isusovac (1844. – 1920.), profesor kršćanske arheologije na Gregorijani.

20 Hippolyte Delehayea, belgijski isusovac (1859. – 1941.), bolandistički hagiograf, Bulićev prijatelj i suradnik.

21 Ivan Dević (1830. – 1906.), povjesni pisac i publicist (Hrvatski biografski leksikon, 3, str. 350-351).

22 SC, III (1899-1900), br. 29.

23 Pio Pietro Franchi de' Cavalièri (1869. – 1960.), hagiograf, filolog, paleograf i povjesničar. Objavio je, primjenjujući strogu kritičku metodu, istraživanja o mnogim svetačkim životopisima iz starine.

24 SC, III (1899-1900), br. 48.

25 Anton de Waal (1837. – 1917.), stručnjak za kršćansku arheologiju, rektor rimskoga zavoda Campo Santo Teutonico u Rimu od 1872.

26 SC, IV (1901), br. 51.

27 SC, IV (1901), br. 61.

28 Giovanni Battista De Rossi (1822. – 1894.), talijanski arheolog, utemeljitelj starokršćanske arheologije.

29 SC, III (1899-1900), br. 38.

30 SC, III (1899-1900), br. 29.

31 SC, III (1899-1900), br. 32.

32 T. Burić 2016, str. 117-127.

33 SC, III (1899-1900), br. 39.

U Alfrevičevim pismama nalazi se i nekoliko podataka vezanih uz otvaranje Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Tako on 14. lipnja 1900. na kraju pisma dodaje: »Što neće netko doći u zavod sv. Jer.(onima), da ga ustroji? Nedao Bog, da opet zapne stvar!«³⁴ U dopisnici iz 1900. Alfrevič optimistično najavljuje da će se Zavod otvoriti iduće godine: »Sada je ovdje g. Pazman,³⁵ profesor iz Zagreba i rektor novog zavoda sv. Jeronima. Već od početka oktobra nastanio se je kod sv. Jeronima, te je gotovo siguran, da će se zavod moći otvoriti buduće godine. I Strossmayer je za zavod napravio sv. Ocu 'Pro memoria'.«³⁶ Istu želju ponovio je don Frani i 5. travnja 1901. godine: »Buduće godine, ako Bog dade, otvoriti će se novi zavod za mlade hrvatske svećenike 'Jeronymianum'. Tako će se pružiti zgoda, da i Spljetska biskupija pošalje (ako ne buduće godine, a to slijedećih) koga amo, da se bavi domaćom poviješću ili arkeologijom ili drugim naucima.«³⁷

Tema o salonitanskim mučenicima, koja je krajem 19. i početkom 20. stoljeća dovela do polarizacije znanstvene i vjerske javnosti, nije mogla zaobići ni Alfrevića u Rimu. U središtu vrlo žustrih rasprava bilo je pitanje sv. Domnija – Dujma i apostoliciteta splitske Crkve. Po Tomi Arhiđakonu i višestoljetnoj splitskoj tradiciji postojala su dva Dujma, jedan iz Antiohije, suvremenik apostola Petra, a drugi Solinjanin, sobar cara Maksimilijana. Na Dujmu, učeniku sv. Petra, splitska Crkva je gradila svoj apostolicitet. To tradicionalno uvjerenje doveo je u sumnju Antun Matijašević Karamaneo u 18. stoljeću ustvrdivši da je postojao samo jedan Dujam, a potpuno ga je promjenio don Frane, koji je iznio tezu po kojoj Dujam nije živio u doba apostola Petra nego znatno kasnije, i bio mučen u vrijeme cara Dioklecijana. Don Franina tvrdnja izazvala je brojne polemike koje su pratile teške optužbe, sudski spor i odredba iz Rima po kojoj je bilo zabranjeno pisati o sv. Dujmu na narodnom jeziku, kako se ne bi još više zbunjivalo vjernike. Unatoč snažnim pritiscima don Frane je ostao pri svom uvjerenju. Njegova teza danas je prihvaćena u znanstvenom svijetu i u liturgijskoj praksi splitske Crkve. No, valja naglasiti da je put do istine bio dug i mukotrpan.

Da bi stigao do potpunije istine o mučenicima, don Frane je htio svakako dobiti dozvolu za otvaranje rake u lateranskoj kapeli u kojoj se nalaze pohranjene kosti

salonitanskih mučenika. O tome Alfrević govori u dva pisma. Prvo datira 21. prosinca 1900., a u njemu Alfrević piše: »Htjedoh k Grisaru,³⁸ nu pravi duhovne vježbe. Govorio sam o tom poslu sa isusovcem Stiegelom,³⁹ zamjenikom Oca Grisara, te sam njemu i predao pismo. On misli, da će teško dobiti dozvolu od kardinala vikara. Svakako ćemo čekati Grisara, da čujem njegov odgovor. Pitanje o našim mučenicima mnogo bi se pomaklo, ako dodje do kakva spomenika kod sv. Venancija. U slučaju da Pio Franchi ne dodje do kakvog posebnog rezultata, nego li je onaj, što ste ga Vi prikazali, istražnje rake bilo bi od veće znamenitosti. Stoga, u koliko god budem mogao, raditi oko toga, da dodje do otvora rake.«⁴⁰

U drugom pismu, datiranom 27. prosinca 1900., Alfrević piše don Frani da je uspio doći do Grisara koji mu je dao vrlo mudar savjet ukoliko se želi isposlovati dozvolu za otvaranje rake: »Teško je dopust dobiti i ako bi on (Grisar) molio, da mu sigurno nebi pošlo za rukom (NB. ovdje u Rimu, kao i drugamo, koji ga se, jer je već mnogim relikvijama porušio važnost i mnogim pobožnim mjestima oduzeo njihovu valjanost), jer je teško imati posla sa kanonicima ili dotično s Kaptolom Lateranskim. Grisar dakle savjetuje, neka bi se Presvj. Biskup obratio na kaptol u Lateran. U molbi morao bi Biskup imenovati svojim povjerenikom ovdje u Rimu i koji bi dao svoje ime, i da preuzme pregledavanje radnje. Dakako g. Grisar bio bi uvijek pri iskapanju, ma o njemu u molbi neka ne bude govora. Govorio sam o tome sa Dr. Pazmanom i on bi rado dao svoje ime. Naslov Pazmanov je: sveučilišni profesor u Zagrebu, ravnatelj zavoda sv. Jeronima i kanonik iste crkve.

P. Grisar zamolio me, da mu o tom koraku Presv. Biskupa javim. Molim Vas dakle, da biste Vi napravili molbu i predali je Biskupu na potpis, te o istoj molbi poslali i meni obavijest, ter tako ćete mi javiti o stvari.«⁴¹

Savjet don Frani da se malo primiri oko istraživanja salonitanskih mučenika Alfrević je prokomentirao sljedećim riječima: »Vrlo mi je žao, da je do toga došlo. Svakako ste radili za znanost, ali ujedno i u službi vjere. Zahtijeva li sada crkvena disciplina, da se privremeno ustegnute od vaših publikacija, to ne može biti nego pohvalno, poslušate li više naredbe: bolji je posluš, nego li posvetilište. Valjda protivnici očekuju od Vas protivan

34 SC, III (1899-1900), br. 32.

35 Josip Pazman (1863. – 1925.), prvi rektor Zavoda (1900. – 1901).

36 SC, III (1899-1900), br. 49.

37 SC, IV (1901), br. 36.

38 Vjerojatno se misli na Hartmanna Grisara (1845. – 1932.), njemačkoga isusovca, povjesničara.

39 Nismo ništa upjeli doznati o tom Gisarovu »zamjeniku«.

40 SC, III (1899-1900), br. 64.

41 SC, III (1899-1900), br. 66.

(64)

Velertovani Gospodine Ravnatelj,

Pisao sam se poslavim na ovaj prepis De Rossijevih knjiga, ali sam, kako sam mislio, da prijatelj prof. Parman može Buliću mi biti na ruku, zamolio sam njega, što mi je rekao da jednom u večer pred nekoliko dana dodje u meni nekakog Zagorčaka, koji je po normini sveučilištinu učio, te da mu razjasni, da mi pokazuje Jašu Kartu i zamoli, da mu protumačim stvar, što sam rado učinio. Tako je g. Parman drugo napisao preko moje volje i bez da sam o tome znao. To u toliko veliku, da seimate vladati glede toga Zagorčaka, ako bi vam se pominio - pitanje novca. Inakako nadam se, da će vam on to pitanje u prepisu obaviti.

Objedoh u Gwisaru, nu pravi duhovna vjebica. Govorio sam o tom poslu sa Tausovcem Stieglom, zamjenikom Gisa Gwisara, te sam njemu i predao pismo. On misli, da će lako se dobiti dozvola od Kardinala vikara, Inakako čeno čekati Gwisara, da čujem njegov odgovor. Pitanje o našem uništenju mnogo bi se pomaklo, ako dodje do kakova spomenika kod sv. Veranucija. U slučaju da bio naušni ne dodje do kakvog posebnog rezultata, nego li je ovaj, što ste ga Vi prikazali, istraćenje nako bilo bi od veće znamenitosti. Stoga, ukoliko god ljudom mogu, raditi oko toga, bla dodje do otvora ruke. Do skoro ću vam pisati o Gwisaru.

Primitite moje srdačne čestitke na Božić i blagoslovo
Srdačno Vas pozdravljam

Anton Alfrevič

Rim, 21. Prosinca 1900

korak, ali se varaju, ako misle, da Vam je u ovom pitanju do osobnosti. Dakako protivnici će ovu zabranu shvatiti kao potvrdu njihove antiteze, nu ko da ih takove poduči o protivnome? U ostalom, ako je Rim za to, da se ustegnute od publikacije, nije Rim proti i Vi se obratite

utokom amo.«⁴² Treba još samo reći da je sâm Alfirević obavijestio don Franu 24. travnja 1902. da su na sjednici Kongregacije prihvaćeni spisi o pitanju sv. Dujma, čime je napravljen glavni korak, te da će se spisi predati odboru o autentičnosti relikvija.⁴³

Kratice

SC = Salona Christiana
SK = Solinska kronika

Literatura

- Ž. Bašić 2016 Želimir Bašić, *Svećenici i zadrugarstvo. Doprinos Ante Alfirevića i drugih svećenika zadružnom pokretu, te gospodarske prilike u Dalmaciji u njegovo doba*, u: T. Burić (ur.), *Dr. Ante Alfirević (1875.-1945.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfirević, život i djelo«, Kaštela 2016, 105-115.
- T. Burić 2016 Tonči Burić, *Dr. Ante Alfirević i arheologija*, u: T. Burić (ur.), *Dr. Ante Alfirević (1875.-1945.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfirević, život i djelo«, Kaštela 2016, 117-127.
- J. Dukić 2009a Josip Dukić, *Don Frane i salonitanski mučenici*, SK 176 (XVI), 15.5.2009, 20-21.
- J. Dukić 2009b Josip Dukić, *Don Franin doprinos salonitanskoj kršćanskoj epigrafiji*, SK 177 (XVI), 15.6.2009, 18-19.
- J. Dukić 2009c Josip Dukić, *Don Frane Bulić i don Ivan Delalle (I)*, SK 178 (XVI), 15.7.2009, 18-19.
- J. Dukić 2009d Josip Dukić, *Don Frane Bulić i fra Ivan Marković*, SK 179 (XVI), 15.8.2009, 20-21.
- J. Dukić 2009e Josip Dukić, *Don Frane Bulić i don Ivan Delalle (II)*, SK 180 (XVI), 15.9.2009, 18-19.
- J. Dukić 2009f Josip Dukić, *Don Frane Bulić i don Mihovil Barada*, SK 181 (XVI), 15.10.2009, 20-21.
- J. Dukić 2009g Josip Dukić, *Don Frane Bulić i don Luka Jelić*, SK 182 (XVI), 15.11.2009, 18-19.
- J. Dukić 2009h Josip Dukić, *Don Frane Bulić i Jozo Kljaković*, SK 183 (XVI), 15.12.2009, 18-19.
- J. Dukić 2010a Josip Dukić, *Don Frane Bulić i sv. Domnio (Dujam)*, SK 185 (XVII), 15.2.2010, 18-19.
- J. Dukić 2010b Josip Dukić, *Don Frane Bulić i don Petar Kaer*, SK 186 (XVII), 15.3.2010, 18-19.
- J. Dukić 2010c Josip Dukić, *Sukob don Frane Bulića i don Petra Kaera*, SK 187 (XVII), 15.4.2010, 18-19.
- J. Dukić 2010d Josip Dukić, *Don Frane Bulić na sudu*, Tusculum 3, Solin 2010, 205-220.

42 SC, IV (1901), br. 36.

43 SC, V (1902), br. 24.

- J. Dukić 2016 Josip Dukić, *Nije sve tako crno*, Košute 2016.
- S. Kovačić 2016 Slavko Kovačić, *Dr. Ante Alfrević – podrijetlo, školovanje i djelovanje do ulaska u Družbu Isusovu*, u: T. Burić (ur.), *Dr. Ante Alfrević (1875.-1945.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfrević, život i djelo«, Kaštela 2016, 9-63.
- Ch. Molette 1990 Charles Molette, *La discussion autour des martyrs de Salone au tournants des XIXe-XXe s.*, u: D. Šimundža (ur.), *Počeci hrvatskog kršćanskog i društvenog života od VII. do kraja IX. stoljeća*, Split 1990, 189-219.
- B. Nagy 2016 Božidar Nagy, *Doprinos p. Antuna Alfrevića duhovnoj i intelektualnoj formaciji hrvatskog blaženika Ivana Merza*, u: T. Burić (ur.), *Dr. Ante Alfrević (1875.-1945.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfrević, život i djelo«, Kaštela 2016, 83-90.
- I. Šestak 2016 Ivan Šestak, *Ante Alfrević kao urednik časopisa Život – idejna prosudba uredničke službe*, u: T. Burić (ur.), *Dr. Ante Alfrević (1875.-1945.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfrević, život i djelo«, Kaštela 2016, 65-84.
- I. Šestak – E. Šibl 2016 Ivan Šestak – Eva Šibl, *Dr. Ante Alfrević: Svjetonazori u romanu »Kroz trnje ovog svijeta«*, u: T. Burić (ur.), *Dr. Ante Alfrević (1875.-1945.)*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa »Dr. Ante Alfrević, život i djelo«, Kaštela 2016, 90-103.

Summary

Josip Dukić – Bernard Dukić

Rev. Frane Bulić's Correspondence with the Student In Rome, Ante Alfrević (1900-1902)

Key words: Rev. Frane Bulić, Rev. Ante Alfrević, *Salona Christiana*, Kaštel Sućurac, Zagreb

Rev. Ante Alfrević, who in February 1919 started his two years preparations (novitiate) for taking his priest vows in the Society of Jesus, to remain its member until his death, and Rev. Frane Bulić, are among the best known priests of the Church of Split. Rev. Frane, although an archaeologist by vocation, was a grammar school teacher, director of the Archaeological Museum in Split, and a conservator. Over a period of time he was also politically active. Most of his time he dedicated to researches, studies and presentation of the historic heritage of Salona. He wrote several books and articles, and for his work he received recognitions from Croatia and abroad. On the other hand, according to Slavko Kovačić, PhD, Rev. Ante Alfrević was the best educated priest in the philosophy and theology in the Split-Makarska Bishopric of the early 20th century, but also most active in the religious-clerical fields of public and cultural lives. At the same time, he was a seminary counsellor, grammar school teacher, writer, magazine editor, founder and leader of student and other catholic organisations, and also, among others, and advocate of founding agricultural cooperatives in Dalmatia. The paper authors' intention is to clarify the relationships between these two versatile priests, based on published and unpublished archive materials and published papers.

Translated: Radovan Kečkemet

